ŠERBO RASTODER

Ferid Muhić, ***Ontologija islama***, Institut za historiju, demografiju i antropologiju Sandžaka, Novi Pazar-Rožaje 2022, 390.

PREDGOVOR

Sažetak

Knjiga “Ontologija islama” akademika Ferida Muhića, pokreće neka od suštinskih pitanja vezanih za islam. Autor uspijeva u onome što je malo kome pošlo za rukom, da “pomiri” vjernika i naučnika. U tom smislu posmatra islam kao društveni fenomen, posmatran spolja i islam kao dogmu, posmatranu iznutra. Ključna pitanja poput onih: je li islam stvorio muslimane ili su muslimani stvorili islam; zašto je posljednja data Objava u monoteističkim religijama ujedno i jedina koja priznaje predhodne tri; zašto je Kur'an, ustav ćovječanstva; šta je u osnovi islamofobije - Kur'an ili islam; šta je ketmanizam u islamu, su samo neka od pitanja koja preovladavaju ovom studijom koja je izuzetna intelektualna provokacija, ne samo za znalce islama, nego, ništa manje i za oponente. Posebno za one koji na islam gledaju sa “ visina” navodne prosvećenosti i modernosti. Jednom riječju, nakon epohalne studije “Islamski identitet Evrope” akademik Muhić, knjigom “Ontologija islama” provocira posve novi intelektualni dijalog u svijetu koji pojednostavljeno tumači neke od ključnih dilema čovječanstva.

Ključne riječi: *ontologija, islam, Kur'an, Objave, Muhamed, islamofobija, ustav čovječanstva, ketmanizam.*

ŠERBO RASTODER

Ferid Muhić, ***Ontology of Islam***, the Sandzak`s Institute for history, Demography and anthropology, Novi Pazar-Rožaje 2022, 390.

FOREWORD

Abstract

The "Ontology of Islam", written by academician Ferid Muhic, raises some of the essential questions related to Islam. The author succeeds in what few have succeeded in. To "reconcile" believers and scientists. In this sense he observes Islam as a social phenomenon, observed from the outside, and Islam as a dogma, observed from the inside. Key questions such as: did Islam create Muslims or did Muslims create Islam; why is the last given Revelation, in monotheistic religions, also the only one that recognizes the previous three; why is the Qur`an the constitution of humanity; what is the basis of Islamophobia – The Qur`an or Islam; what is Ketmanism in Islam, are just some of the questions that prevail in this study, which is an exceptional intellectual provocation, not only for connoisseurs of Islam, but, nothing less, for opponents as well. Peculiarly for those who look at Islam from the "heights" of alleged enlightenment and modernity. Concisely, after the epochal study "Islamic Identity of Europe", academician Muhić, with the book "Ontology of Islam" provokes a completely new intellectual dialogue in the world, which simplifies the interpretation of some of the key dilemmas of the humanity.

Key words: *ontology, Islam, the Qur'an, Revelations, Muhammad, Islamophobia, constitution of humanity, Ketmanism.*

Ferid Muhić, ***Ontologija islama***, Institut za historiju, demografiju i antropologiju Sandžaka, Novi Pazar-Rožaje 2022, 390.

PREDGOVOR

"*Ova knjiga je pokušaj da se Kur'an i Islam u skladu sa mogućnostima i sposobnostima ljudskog razumijevanja razmatraju kao emanacija Božijeg svjetla darovanog čovjeku",* tvrdi sam autor na jednom mjestu, dodajući da "*je knjiga i rezultat traganja za odgovorima o razlozima jednostranog podizanja Nevidljivog Zida*." Svemu tome treba dodati da je ovo knjiga neslućene intelektualne provokacije u smislu suštine postavljenih pitanja i metodoloških inovacija koje prave sinergiju između naučnika i vjernika. Težeći da ostane naučnik, autor polazi od metodoloških koordinata koje ga amnestiraju potrebe robovanja ustaljenim obrascima, demonstrijrajući raskoš promišljanja "iznutra". Temeljno stanovište po kojem je religija nezavisna od postojanja ili nepostojanja konkretnog društva, nego i od čitave materijalne stvarnosti te se samim tim, ne može objasniti ni metodologijom prirodnih niti postulatima društvenih nauka uvodi nas u novi način promišljanja, unutar kojeg dominira stav da "*religija ne nastaje kao proizvod društvenih i materijalnih okolnosti, pa samim tim postoji, djeluje i opstaje potpuno nezavisno od svih okolnosti često i nasuprot njih*".

Navedeno stanovište autor utemeljuje u tvrdnji: "*Odreći da je Islam religija Objave i tvrditi da je izvor Islama ljudsko društvo, konkretno da je nomadsko-trgovačko društvo s početka VII vijeka naše ere, da je Muhamed a.s. Pravi autor Kur'an kerima, te dakle, da utoliko i nije uistinu Poslanik – povlači za sobom napuštanje Islama u cjelini, poricanje same suštine Islama, i izlazak iz duhovnog prostora koji definiše muslimane".* Saglasno tome, slijedi i konstatacija *"Islam nije stvorio čovjek, te prema tome Islam nije djelo muslimana, nego su muslimani djelo Islama*". Navedene metodološke premise otvaraju beskrajno širok i inovativan prostor za postavljanje novih pitanja, koja će neko moguće doživjeti kao previše hrabru intellektualnu avanturu, dok će se drugi dio zamisliti o smislu osvojenog prostora unutar kojeg se pokušava razumjeti duhovnost kao "*data*" a ne "*stvorena*". Namijenjena čovjeku bez ikakvog uticaja na sadržaj i karakter u traženju "*istine"* i potvrdi stanovišta da je "*... istina u nama.*

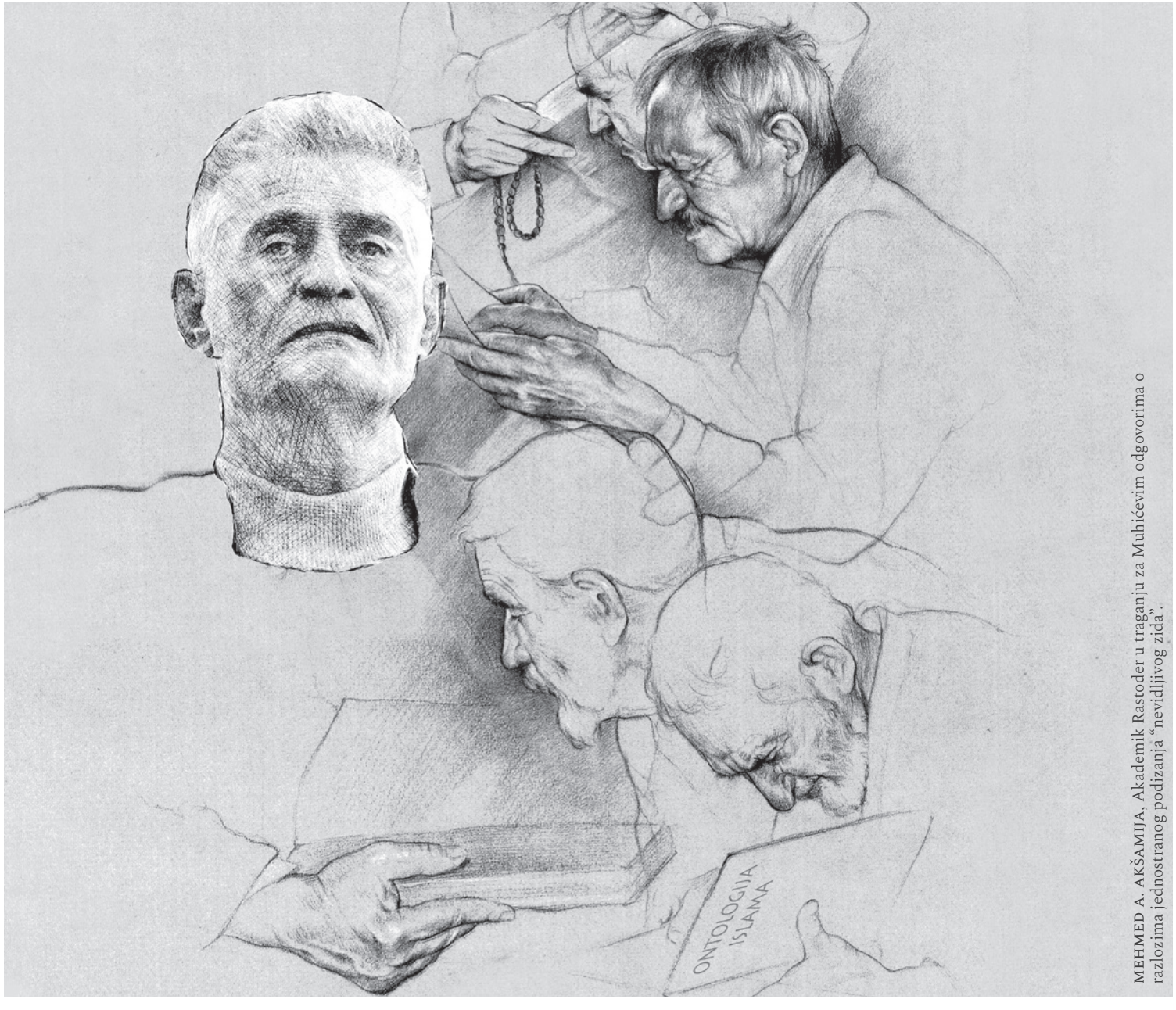
Gdje je predmet, tamo nije istina. Gdje je istina tamo nema predmeta". Ovakav "otklon" od materijalnog i uranjanje u duhovno čemu smo svjedočili u sufizmu teži "*spoznavanju Istine i otkrivanju onoga što mi jesmo i vodi nas bliže nama samima*". Konkretno, autorovo ispitivanje ontologije Islama u cjelini svijeta inicirano je ličnim (*čuđenjem*) i težnjom za kritičkim razumijevanjem ovoga pitanja "*koje, pod uticajem konceptualnih nauka, nije bilo postavljeno u dosadašnjim istraživanjima filozofije i istorije Islama*". Dakle, nedvosmislen otklon i uvjerenje da se ustaljenom konceptualizacijom nauke ne može doći do odgovora niti se mogu postaviti pitanja jer, "*istraživanje predmeta sačuva prepariranu pticu, ali izgubi njen let; spoznavanje Istine evocira let ali zanemari pticu*". Autor, navedenim pristupima problemu u suštini želi pokazati da nije moguće spoznati "*svijet izvan nas i razumjeti svijet u nama" a ne doći do mudrosti. Mudrost je znanje i samim tim postoji istina samo u njenom totalitetu i ona vodi do Hegela i njegovog stava "Istina je Bog i samo Bog*" čime se legitimiše kompetetnost filozofije u istraživanjima istine u religiji. Jer, stanovište da je "*Bog kao apsolutna Istina u nama je centralna tema religije ali se do provjere navedeng stava ne može doći ni metodom egzaktnih nauka a još manje društvenih*". Jer "*Istina" nije materija dostupna čulima, niti proizvod konkretnih društvenih odnosa i aktivnosti ljudi u društvu. Kako je onda moguće istraživati nešto što nije predmet, poput "Boga i Istine" jer se radi o sadržajima datim izvan nas i prisutnim samo u našim čulima.* Za razliku od predmeta *"Bog i istina egzistiraju u nama, neodvojivi su od nas, nevidljivi su i registrujemo ih samo čulnom percepcijom i samim tim nijesu nam dati kao predmeti, niti se radi o geometrijskim slikama poput brojeva, koji takođe* nisu realni predmeti*, nego su materijalizovani i dostupni našim čulima, ali to ne znači da su plod fantazije"*. Bez obzira koliko se činilo da je kompleksnim metodološkim inovacijama, autor osvajao prostor mudrosti i demonstrirao polje spoznaje koje nije ni predmet ni fikcija ali jeste geometrija novog znanja unutar koje postoje aksiomi koji su za autora neupitni. Ostaje nam samo da se (ne)saglasimo u pristupu posmatranja problema, ali nam veoma malo prostora ostaje da se duboko ne zamislimo nad novom konceptualizacijom pitanja, demonstriranih u četiri tematska poglavlja od kojih svako naredno otvara bezbroj pitanja. Pri tome, Bog i Istina su konstante, koje su osporavali mnogi u svim društvima i kroz cijelu istoriju ali je netačnost sintagme "*vjerovanje u Boga*" prepoznat u stavu da *"religiozni doživljaj Boga nije akt vjerovanja nego doživljaj apsolutne unutrašnje izvjesnosti. U tom smislu u Boga se ne vjeruje, Bog se zna pouzdano, neposredno, jasnije i izvjesnije nego što čovjek zna sebe*". Ako je to tačno, onda se može istraživati samo svjet izvan nas, dok se svijet u nama promišlja i to meditacijom i konteplacijom. Šta ovakav pristup, konkretno znači? Upravo ono što autor želi, a da ostane ubjedljiv u interpretaciji i slobodan u meditaciji. To ne znači i neodgovoran prema svima onima koji su se bavili tematikom religije i Boga, niti počinjanje "*ab ovo*". Ali spoznaja da je najveći broj filozofa religije ostajao unutar predmetnog svijeta i tako prividno tematizirao religijske sadržaje uglavnom su, poput Hegela ostajali pred zaključanim vratima: "*Jer, ta vrata se otvaraju samo iznutra, iz sebe, a Hegel ih je uporno pokušavao otvoriti spolja. Istraživao je Boga kao predmet,*

umjesto da Ga potraži u sebi. Stoga kod Hegela imamo filozofiju religije, ali ne i samu religiju." Iskustvo sv. Agustina je drugačije, što ohrabruje autora da "*okrenutost prema sebi vidi kao jedinu mogućnost da doživi autentičnu intuiciju Boga i spozna Istinu*" i u tome vidi razlog "što je supstanca Islama ostala vitalna do danas u vjernicima muslimanima". Religija postoji autentično samo u pojedincu i ličnosti. Bez personalne, afektivne recepcije ona se svodi na teorijsku konstrukciju i projekciju koja je udaljena od autentičnog iskustva i samim tim i društvenog života. Navedeno promišljanje podrazumijeva "*iznad svega intelektualnu beskompromisnost i moralnu hrabrost*". Autoru takve osobine, ne samo da ne nedostaju, nego ih on superiorno demonstrira kroz cjelokupni sadržaj ekspozicije. Bilo da postavlja suštinska pitanja ontologije Islama i njegovog statusa u cjelini svijeta ili ono glavno: "*Otkuda, otkada i kako islam egzistira u svijetu*"? Navedena pitanja a i ona poput ovih, nijesu do sada postavljana i samim tim znači da nijesmo ni imali odgovore na njih. Posebno, na ono fundamentalno: "*da li je Islam prvostepena ontološka* činjenica a ne proizvod svijeta*, odnosno, znači li to da je postojao u biti nezavisno i prije svijeta?* Više nego intrigantno, posebno ako se ima na umu da je *"svijet" – sve ono što jeste, te da bi bilo kontadiktorno reći da može bilo što postojati nezavisno i prije svijeta".* Autor ipak nudi odgovor u činjenici da su "*milioni stabala najprije postojali kao sjemenke, milijarde riba kao ikra...*" To je za njega ključni argument protiv "*empiričkog silogizma*" kojim se otvara pitanje: "*da li je Islam kao ontološki fenomen, naknadno unijet u svijet spolja, ili je oduvijek bio tu, od kad je svijeta i vijeka, sadržan u genetici Univerzuma, programiran da se pojavi kad zato dođe vrijeme, odnosno kada se steknu neophodni uslovi za to, konkretno kada ljudsko društvo dostigne određeni stepen zrelosti*!?" Odgovor na ovo pitanje autor vidi u činjenici da su sve Objave dio kosmičkog programa ali se za "*razliku od svih drugih religija, samo Islam može shvatiti kao istovremeno inherentan i imanentan svijetu koji je u cjelini – in totto – Božije djelo, a njegova pojava u svijetu kao čin određen Božijom Objavom Muhameda s.a.v.s. što dodatno čini plauzbilnom tezu da Islam nije rezultat ljudske inventivnosti, da nije naknadno smišljena koncepcija, ukratko, da nije djelo ljudi! – nego da se od samog početka Islam može prihvatitinkao apriorni, svijetu 'urođeni' programirani element njegovog ontološkog totaliteta, koliko god da se nije manifestovao u svijetu od njegovog početka kao fenomen, nego tek u određenom 'uzrastu svijeta', naznačenom stepenom ljudskog društva*". Pretenciozno? Moguće ali dodatno pojašnjenje po kojem se "*Islam posmatra kao proto – sjemenka Univerzuma, odnosno kao informacija u Kosmičkom programu, te je kao takav, morao biti latentno prisutan u svijetu od njegovog početka i to u jedinstvu Božije svijesti, bez obzira što se konkretno manifestovao tek Kur'anom objavljenim Muhamedom s.a.v.s.*" pojašnjava i osnažuje rečeno.

U posebnom poglavlju naslovljenom sa "*Kur'an – Ustav objavljen čovječanstvu*", autor dodatno promišlja predhodno navedene stavove, ne ispuštajući iz djelokruga saznanja da je Objava Kur'ana tek četvrta i posljednja po redu i da predstavlja "*prelomnu tačku ukojoj je čovječanstvo iz adolescencije stupilo u stanje zreosti*". "*... Kur'an je Objava punoljetstva i potvrda zrelosti*

čovječanstva" kategoričan je Muhić, dodajući da "*Kur'an je u svijetu bio oduvijek latentno prisutni Ustav koji je Bog objavio čovječanstvu, preko njegovog poslanika Muhameda s.a.s. kada je ćovječanstvo stupilo u svoje zrelo doba*". Argumenti za navedenu tvrdnju su u ćinjenici, da: "*Samo je Islam u cjelini objavljen direktno, kao Riječ Božija, a Kur'an je jedini korpus u kom je ta Riječ zabilježena doslovno i sačuvana integralno. Od prvog do posljednjeg objavljenog ajeta Kur'ana u cjelini, Islam je bio prisutan u svijetu i prije nego je saopšten Muhamedu s.a.v.s. i prenijet ljudima".* Ali ostaje i pored toga pitanje: zašto, iz kojih razloga i zašto baš tamo gdje je objavljen? Odgovor se može pronaći u objašnjenjima da je na čovječanstvu da prihvati Objavu kao zadatak, koji je Bog postavio ljudima jer: "*Od trenutka Objave*" svijet nije mogao biti isti zato što je "*odgovornost i dosljedno poštovanje prava i obaveza proklamovanih Kur'anom*" svijet dobio "*istinski Ustav koji je Bog objavio čovječanstvu*". Istovremeno, situirajući Objavu u realni istorijski kontekst, autor posebno naglašava, da se: "*Objavom Kur'ana Islam se prvi put direktno manifestovao kao činjenica u svijetu. Budući da je taj Ustav Riječ Božija, kodeks i upustvo, pouka, savjet, set zabrana i obaveza, jasno je da naš odnos prema sebi i prema svijetu, naše razumijevanje svijeta i sebe, definitivno i neopozivo, zbiva pod presudnim uticajem činjenice, da je već 14 stoleća, koliko je Islam objavom Kur'ana prisutan u svijetu, te da je čovječanstvo, po Božijoj odredbi, od tada postalo punoljetno i zato, odgovorno za svoju sudbinu i sudbinu svijeta!*"

Navedeno stanovište izvedeno je iz ajeta kao aksiomatskih istina Kur'ana jer je Kur'an autentična Riječ Božija, objavljena za dobrobit cijelog čovječanstva; Kur'an je potpun i sveobuhvatan izraz Božije poruke; to je istovremeno teorijska i praktična Knjiga koja precizno definiše ono što je dozvoljeno i ono što je zabranjeno; Objavom Kur'ana Allah je poslao savršenu vjeru cijelom čovječanstvu; Kur'an je Allahovo vječno čudo objavljeno poslaniku Muhamedu za sve buduće generacije; Kur'an je objavljen da bi ponovo uspostavio iskreno obožavanje samog Allaha i nikoga drugog osim njega; Kur'an je sveobuhvatan kodeks koji se odnosi na sva područja života bilo da su duhovna, moralna, intelektualna, društvena, politička ili ekonomska. Ujedno, Kur'an je kodeks koji se odnosi na sva vremena, za cijeli svijet i sve narode. "*Allah je svemogući i na Sebe je preuzeo obavezu da sačuva Kur'an zauvijek, cjelovit i bez najmanje promjene. Sve navedeno je moguće sintetizovati u jednostavnu definiciju: Islam je Istina koju je Bog preko Kur'ana objavio ljudima.*" Naglašavanjem univerzalnog karaktera Islama, i činjenicu da je Objava upućena svim ljudima, Muhić podsjeća da je to bio novi momenat u istoriji religija. Jer, ekskluzivni karakter Judejstva kao Objave upućene izabranom narodu, odbacivanje ove ekskluzivnosti od strane hrišćanstva, koji je preuzeo ulogu jedinog arbitra u tumačenju Božije poruke, te uzajamno osporavanje monopola na status ekskluzivnog zastupnika Božije volje u svijetu, uz otvorene kontraverze oko autentičnosti različitih verzija kripto-Biblija i slično, daju autoru argumente da naglasi inkluzivni karakter i univerzalnost Islama, što je pretočeno u tumačenje Kur'ana kao ustava čovječanstva.



MEHMED A. AKŠAMIJA, Akademik Rastoder u traganju za Muhićevim odgovorima o razlozima jednostranog podizanja "nevidljivog zida".

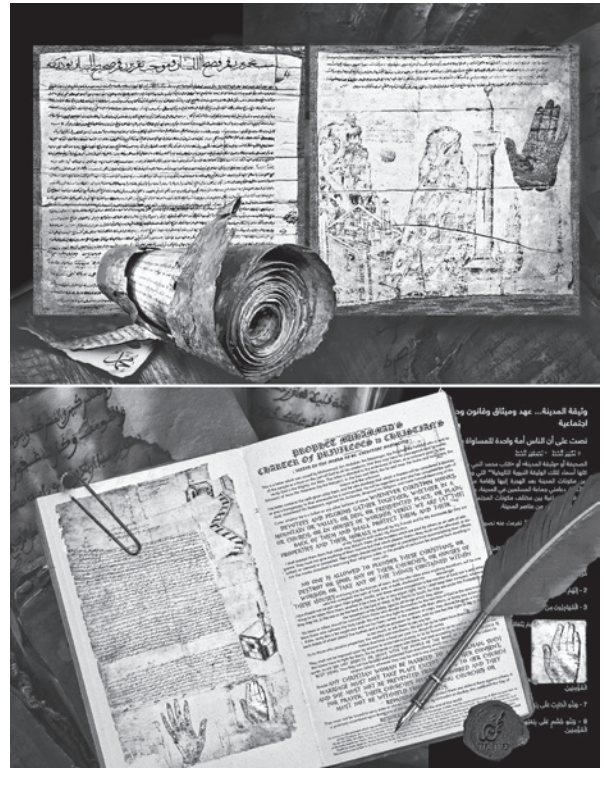
Najsloženija pitanja u filozofiji su pitanje djeteta, ali iskustva iz djetinjstva u čijem središtu je sjećanje na izučenu fatihu u izrastu od tri godine i detalj vezan za plivačke vještine djeteta koje je naučilo da pliva u rijeci Bosni, autoru su poslužila da naznači fenomen "*nevidljivog zida*", kojeg pojašnjava kao globalni fenomen zida podignutog prema Islamu. Uočavajući kontinuitet napada na Kur'an od početka njegovog objavljivanja zbog toga "*što Objava kritikujući jednostranu, arogantnu i agresivnu politiku uzdizanja ljudi nad samim Bogom, upućuje i ujedno orijentiše čovječanstvo prema razumijevanju izvorno interakcijskog i homogenog karaktera svih Objava uz stalno prisutnu svijest o Jednom i Jedinom Bogu – Svemogućem, Samilosnom i Milostivom!*" Samo na taj način je moguće homogenizovati, integrisatii zbližiti čovječanstvo kroz uzajamno uvažavanje u skladu sa Božijom voljom izraženom u predhodnim Objavama, dodatno naglašenoj i preciziranoj u Kur'anu.



Božije Knjige i teolozi.

Naglasavanjem integralne i toleratno definisane poruke Islama svim ljudima, autor fenomen *nevidljivog zida* s kojim se suočio u ranom djetinjstva do sveprisutnog anti-islamizma, odbacivanjem pojma "islamofobija" kao neadekvatnog i pogrešno interpretiranog, slijedi precizno definisan zaključak iz sveobuhvatne analize ovih savremenih fenomena: "*Osporavanje Kur'ana kao Božije Objave – osnovni motiv nevidljivog zida 'islamofobije / anti-islamizma'.*" Autor *"anti-islamizam vidi kao organizovanu i sistematski planiranu reakciju Judeo-hrišćanskih centara religijske ipolitičke moći ujedinjenih oko programa negiranja, kompromitacije, vilifikacije i satanizacije Islama; ukratko, svega onoga što se pokušavalo prikriti naizgled defanzivnim i benignim terminom islamofobija. Centralni motiv anti-islamizma je revizija, redukcija i reinterpretacija cijele tradicije Božije Objave*". Polemički i kritički osvrti autora na teorijske (posebno Fukujama "*Kraj istorije*", S. Hantigton, "*Sukob civilizacija*") konstrukte, kao i na one političko pragmatske bilo da su motivisane liberalno demokratskom oblandom ili rigidnom političkom pragmatikom, se prepozaju maltene na svakoj stranici ove knjige. Sigurno je, da ova promišljanja nikog ne mogu ostaviti ravnodušnim i da su ona, za sada data u naznakama samo pokušaj odbrane suštinskog zaključka autora: "*U suštini anti-islamizam je reakcija izazvana strahom da je stupanjem Islama u svijet, konkretno objavljivanjem Kur'ana najozbiljnije ugrožena i dovedena u pitanje dotadašnja hegemonistička i monopolska pozicija Judeo-hrišćanstva*". Pri tome, u komparativnom posmatranju predhodnih Objava (koje Islam u cjelosti uvažava) autor vidi i otkriva *Kur'an kao korektiv* ali ne predhodnih Božijih objava (kako mu se to neopravdano i zlonamjerno pripisuje) nego kao korektiv jednostranih tumačenja izvorno integralnog smisla Objave i eksplicitna kritika tendencije udaljavanja čovječanstva od svijesti o Bogu. "*Idolatrija liberalne demokratije"* koja je dovela do konceptualizacije Novog svjetskog poretka, koji ispod svoje kvazi-teorijske i akademske odore u suštini predstavlja ultimatum po kojem je nađen je najbolji sistem (liberalno demokratski), te one "*koji ga dobrovoljno prihvate, povešćemo za ruku, one koji odbiju da to učine, silom ćemo utjerati u bolju budućnost zvanu – liberalna demokratija. Nemogućnost Islama da se reorganizuje u skladu sa sistemom liberalne demokratije je razlog da se on posmatra kao antipod zapadnoj civilizaciji, što se može riješiti samo planetarnim Sudarom civilizacija"*. Razrađujući navedeno stanovište i lucidno ga situirajući u sadašnjost kojoj svjedočimo, Muhić nema dilemu da je *"korijen svih međureligijskih tenzija, posebno anti-islamizma 'zapravo' konfontacija sa Božijom Objavom, odnosno u osporavanju njenog neprikosnovenog autoriteta".* Pri tome se čini besmislen napor "*da se preko dopune, ukazivanja, naglašavanja ili iskrivljenog tumačenja određenih ili namjernim ignorisanjem i preinakom izvornog teksta Objave, tekst Božije poruke adaptira, prilagodi i uskladi sa sopstvenim ciljem.*" Težnja ka "*popravljanju, prilagođavanju*" Islama je osnovni "*sadržaj njegovom oponiranju i osnov animoziteta prema muslimanima čiji se besmisao očitava u tendenciji postepenog napuštanja izvornog smisla Objave, formuliše ideologija koja Čovjeka i njegov Razum promoviše u jedino postojećeg i stvarnog Boga pri čemu religiju i samog Boga tumači kao rezultate čovjekove imaginacije".* Polazeći od stava da "*uvjerenje da ljudi*

duguju pokornost samo Bogu, predstavlja najveću prijetnju svijetu politike" autor nas uvodi u profani svijet politike i njegovim primjerima anti-islamizma. Bilo da se radi o milenijskom istorijskom iskustvu unutar kojeg su sukobi u hrišćanstvu, primjeri zabrana ostalih religija, protjerivanje inovjernika i Jevreja, do holokausta pojave koje se ne mogu vezivati za Islam jer je "*Politika beskompromisne etničke, kulturne i vjerske tolerancije, kao i kulturne i etničke jednakosti svih njihovih građana bila zajednička karakteristika svih islamskih država.*" Ovu tezu "brane" istorijske činjenice od krstaških i vjerskih ratova, progona Jevreja iz Zapadne Evrope do masovnih pogroma u XIX i XX vijeku. Jer načela o jednakosti koja je promovisala Francuska revolucija "*kasne*" više od 1.000 godina za Medinskim ustavom (622.) napisanom lično od Muhameda s.a.v.s. Četiri principa Medinskog ustava data muslimanima i nemuslimanima (*pravo vjerovanja u Boga, jednako za sve; ista politička prava; zabrana "izdaje" među muslimanima i nemuslimanima; oslobađanje nemuslimana obaveze da učestvuju u vjerskim ratovima muslimana; su osnova tolerancije Islama koja je prepoznata u konačnim posljedicama takvog shvatanja*) s obzirom da su, očuvane sve jezičke, vjerske i kulturne posebnosti, sakralni i profani objekti od interesa za identitet pojedinih grupacija.



Faksimil i prijevod na engleski jezik *Medinskog Ustava* iz davne 622. godine.

Poznat je primjer slučaja *"jezika Roma*" koji je sačuvan samo na područjima dominacije Islama. Dakle, prepoznavanje ovih vrijednosti nije nikakva glorifikacija jedne religije, nego njena "odbrana" od manipulativnih konstrukta koji su u sukobu sa činjenicama. To što je Kur'an posljednji objavljen može se objasniti tvrdnjom da je to urađeno "*Da bi se preko Islama čovječanstvo vratilo vjeri u Boga, a time ponovo pronašlo najdublji izvor humanističkih vrijednosti koje je u njemu inspirisao, takoreći: u njegovu glinu udahnuo*". Dok je u nekim predhodnim djelima ("*Islamski identitet Evrope*"), Ferid Muhić definisao stanovište o mjestu Islama u Evropi i pojam "evropski musliman" u ovom pribjegava "*meditaciji o Drugom sjećanju*" ili iskustvu svog dječjeg uzrastanja objašnjavajući mjesto *"feleričnih*" (muslimana) među "*besprijekornima*" (hrišćanima). Polemišući sa mnogim "oksimoronima političke nauke" (Gibon, Česlav Miloš, Adam Mihnjik) akademik Muhić uvodi fenomen *"ketmana*" u priču o odnosu prema muslimanima u nemuslimanskim sredinama. Zaključak po kojem je *"biti musliman u pretežno nemuslimanskom društvu, danas je moguće samo kao skandal"* izveden iz ličnog i iskustva autohtonih naroda na Balkanu (Bošnjaci i Albanci) može zvučati deprimirajuće ili otrežnjujuće, ali svakako zaslužuje pažnju.

Po mišljenju autora ovih redova, intelektulno najsubverzivnije i naučno najprovokativnije je četvrto poglavlje ove knjige naslovljeno sa "*Istorija laži – Islam na Balkanu*". Ne samo zbog toga što autor baca rukavicu čitavom istoriografskom nasljeđu tretirajući ga kao "*istoriju laži*" u analizi ideoloških i doktrinarnih korijena diskriminacije muslimana na Balkanu, nego i zbog tvrdnji koje su u cjelosti nesaglasne sa dominatnim mišljenjem, koje je zaogrnuto oreolom naučnosti: *"Istorijske činjenice potvrđuju da je tretiranje Islama kao ekstremističke, netolerantne pozicije u dramatičnoj koliziji sa činjenicama koje potvrđuju upravo suprotno: istorijski zasnovanu na Kur'anu i djelu Muhameda a.s., do danas nenadmašenu društvenu praksu toleratnosti muslimanskih država s jedne strane i brutalnu destruktivnu, krajnje netolerantnu društvenu praksu hrišćanskih država."* Da mu neko ne bi prigovorio da izjednačava dogmu i društvenu praksu i da simplifikuje značenja istorijskih činjenica, autor objavljuje *"rat*" istima, pozivom na demant dokazima iz prakse a ne proizvoljnim ideološkim konstrukcijama. Naravno, *"da diskriminatorski odnos prema muslimanima nije karakterističan, isključivo za Balkan, iako je tu posebno naglašen kao kontuinirana državna politika"*. Razlog takvom postupanju ne može biti "*vjerska mržnja"* već je ona samo bila izgovor, već razlog vidi u politici stvaranja hrišćanskih nacionalnih država na Balkanu koje su istorijski "kasnile" za ostatkom Evrope, te je nasljeđe netrpeljivosti svježije, jasnije i raširenije. Proglašavanje Islama kao "*lažne neprijateljske vjere"*, *"muslimana kao kukavica i izdajica*" i sličnim kvalifikacijama nastalim u ideološkim radionicama velikodržavnih projekata dovele su do toga da je "*mržnja protiv muslimana bila prikazana kao pravedna borba za oslobođenje od turskog ropstva*". Dok je na zapadu Evrope odnos prema muslimanima bio usmjeren ka tome da ih asimiluju, konvertuju i takve zadrže, cilj novostvorenih hrišćanskih država na Balkanu bio je upravo suprotan: *da protjeraju sve muslimane, ukjlučujući i autohtone narode Albance i Bošnjake sa*

njihovih terotorija, da bi tako prigrabili njihova imanja i njihovu zemlju. Naglašavanje činjenice o Albancima i Bošnjacima kao autohtonim i "prvim žiteljima Balkana" nije izraz autorove potrebe distinkcije od drugih, koliko argument protiv besmisla jedne politike. *"Činjenica da su autohtoni narodi Balkana, Albanci i Bošnjaci primili islam i postali muslimani par stoleća kasnije nego što su njihovi novodoseljeni susjedi primili hrišćanstvo, potpuno je potisnula činjenicu da su oni objektivno bili tu, na svojoj zemlji, hiljadama godina prije svojih hrišćanskih susjeda i čak prije pojave samog hrišćanstva.*" Ideološki konstrukti i istoriografske laži o *"pet vjekova turskog ropstva*", tzv "*turskoj krivici*", "*nasilnoj islamizaciji*", "*samovolji sultana*" i mnogo sličnog bivaju satrte u krički orijentisanom žrvnju autora koji sve ove pojave provlači kroz potpuno drugačiju dioptriju koja po prirodi stvari biva u koliziji sa aktuelnim i važećim stereotipima, čijem širenju su posebno doprinijela djela i nekih književnih "velikana" poput (Njegoša, Mažuranića, Andrića) od kojih su mnogi baš zbog toga i postali Nobelovci (Andrić, Peter Handke,). Povijest mržnje prepoznata u dugom istorijskom razdoblju ("*Od Sjenice pa do Srebrenice*") kroz povijest istrebljenja i iseljavanja tokom XIX i XX vijeka do savremenih pokušaja "evropeizacije" i "modernizacije" Balkana čine okvir unutar koje analiza položaja muslimana biva dovedena u kontekst stava "*jer, ne smije se zaboraviti da i poraženi pišu svoju historiju".*



Masovni progon/Iseljavanje muslimanskog stanovništva iz Kneževine Srbije sredinom XIX-og stoljeća.



Raseljeni Bošnjaci u Evropi i svijetu tokom XX i XXI stoljeća.

U tom smislu kvalifikacija "*savremene historiografije, prezentirane kao oficijelne 'historijske istine' u svim balkanskim državama do danas ostala opterećena predrasudama, konstituisanim mega – lažima, bez bilo kakve podloge historijskim, naučno validnim argumentima, prožete do srži islamofobičnim ultra-nacionalizmom*". Iako navedeno stanovište provocira na polemiku, koja zahtijeva mnogo veći prostor, zadovoljit ćemo se samo da ukazemo na to: *"Svaka laž funkcioniše kao istina sve dok se ne pokaže da nije to*". To ujedno znači, da je laž, posebno onu ponavljanu decenijama, nemoguće dekonstruisati, jednim iskazom, pa niti jednom knjigom, već to mora biti dugoročan proces koji može trajati koliko je približno trajao proces konstrukcije i narativa izvedenog iz toga. Briljantna i provokativna analiza akademika Muhića, po mom skromnom sudu, izostavila je dva bitna pitanja za cjelovito razumijevanje ovih pitanja. Prvo bi bilo ono vezano za jezik Objave i pitanja (je li to Allahov jezik?). Prije svega u kontekstu potrebe razumijevanja odnosa "Islama i nacije" kroz potrebu razumijevanja značaja prevoda prvih "svetih knjiga" na jezik vjernika i činjenice u kojem se Islam često prepoznaje kao "jež u stomaku" modernih nacionalnih država. Završno poglavlje ove knjige posvećeno promišljanju "*Svijeta Islama u svijetu buducnosti*" polazi od stanovišta da je savremeni svijet primarno određen procesom globalizacije i dominacijom jednog civilizacijskog modela i da će to nužno voditi ka ukidanju multikulturnog karaktera ljudskog svijeta. Ukidanjem pluraliteta kultura i brisanjem različitih povijesnih tradicija kroz uspostavljanje uniformisanog modela društva u čitavom svijetu je neprihvatljivo nasilje. *"Nastojanje da se od samonikle cjeline raznovrsnih kultura, cijeli svijet pretvori u privatni posjed, podijeljen u parcele na kojima će sopstvenik odgajati samo po jednu kulturu, bitno bi odredila i glavne tokove buduće političke situacije u svijetu, kao antidemokratske i totalitarne po svom karakteru. Realizacija ovog programa, najavljena je eksplicite početkom 90' godina, podrazumijeva ideološku, političku, ekonomsku, kulturnu i spiritualnu homogenizaciju svijeta",* kojim bi se označio *"kraj istorije"*. "*Iz perspektive zastupnika ovakvog projekta nasilne ideološke unifikacije kultura i trpanja čovječanstva u jednu ludačku košulju, glavnu prepreku njegove realizacije predstavlja upravo Islam, imajući u vidu činjenicu da je širom svijeta prihvaćen od 1,8 milijardi ljudi, i da predstavlja civilizacijski model koji se poziva ni manje ni više na autoritet Boga i legitimitet Božije objave" ...*"*Živimo u ranoj fazi buduće, brižljivo planirane epohe, bitno različite od svega što je viđeno u dosadašnjoj povijesti svijeta"* zaključuje akademik Muhić, preporučujući pitanja koja posebno zaslužuju pažnju u budućem vremenu, preferirajući potrebu za uzajamno razumijevanje i dijalog koji treba voditi na svim poljima.

Na kraju, kažimo i to, da nimalo nije slučajno da se Bošnjačka akademija nauka i umjetnosti, posredstvom svog Instituta za historiju, demografiju i antropologiju Sandžaka opredijelila da u svoj prioritetni izdavački program uvrsti novu knjigu akademika Ferida Muhića "Ontologija islama". Ne samo zbog toga što je autor ove studije i prvi predsjednik i utemeljivač ove akademije, niti zbog toga što je njegov naučni i stvaralački autoritet nadmašio nacionalne, pa i regionalne okvire. Moguće najviše zbog toga, što smo uvjereni da će sadržaj i promišljanja iznijeta u ovoj knjizi biti intelektualna inspiracija generacijama koje dolaze.